

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І.МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 292
«Міжнародні економічні відносини»

Одеса
2023

УДК 327.56(073)

Д 79

Автор:

В. А. Дубовик, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рецензенти:

О. О. Волович, кандидат історичних наук, член редакційної ради журналу геополітичної аналітики «Бінтел», провідний експерт незалежного аналітичного центру геополітичних досліджень «Борисфен Інтел»

Ю. В. Узун, доктор політичних наук, доцент кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Рекомендовано до друку Вченою Радою Факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Протокол № 1 від 29 серпня 2023 року)

Д 79

Теорія міжнародного конфлікту. Електронні методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини» спеціальність 292 - Міжнародні економічні відносини, галузі знань 29 - «Міжнародні відносини». Уклад. В. А. Дубовик. – Одеса. – 42 с. – 602 КБ.

Методичні вказівки розраховані на поглиблене вивчення тем навчальної дисципліни «Теорія міжнародного конфлікту» здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини та були розроблені відповідно до силябусу та робочої програми дисципліни. Основна мета вказівок – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні тем практичних занять та у процесі самостійної роботи.

УДК 327.56(073)

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тематика змістових модулів.....	6
Тематика практичних занять	22
Індивідуальне науково-дослідне завдання	30
Питання до підсумкового контролю.....	32
Форми контролю і методи оцінювання	34
Рекомендована література	39

ВСТУП

Міжнародні конфлікти завжди залишають свій слід на карті світу, визначаючи хід історії та впливаючи на долю націй. Міжнародні конфлікти - це конфлікти та суперечності, що виникають між країнами чи міжнародними суб'єктами внаслідок різних інтересів, цілей, територіальних питань, релігійних, культурних або економічних розбіжностей. Ці конфлікти можуть призвести до напруженості, ворожнечі та навіть війни між країнам, а їх вирішення завжди вимагає уважності, дипломатичної майстерності та спільних зусиль.

Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародного конфлікту» призначені для допомоги здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», які навчаються в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова на Факультеті міжнародних відносин, політології та соціології.

Метою навчальної дисципліни «Теорія міжнародного конфлікту» є вивчення студентами основних теоретичних та концептуальних поглядів щодо міжнародного конфлікту та його наслідків для економік країн.

Вивчення і засвоєння студентами зазначеного предмету сприятиме усвідомленню розвитку світової політики у рамках міждисциплінарного аналізу та наукових підходів, сформованих у рамках класичних політологічних шкіл.

У результаті вивчення академічного курсу студенти повинні

а)знати:

- зміст найважливіших категорій і понять конфліктології;
- зміст та особливості найважливіших моделей міжнародного конфлікту;
- структурні закономірності конфліктності в міжнародних економічних

відносинах;

- сутність та специфіку застосування окремих методів та технічних прийомів наукового дослідження явищ і процесів, що властиві сфері міжнародних економічних відносин.

б) уміти:

- коректно застосовувати основні поняття і категорії теорії прийняті в конфліктології та в теоретичних дослідженнях переговорного процесу;

- самостійно та фахово інтерпретувати інформацію щодо реальних подій у сфері міжнародних економічних відносин;

- коректно застосовувати методи наукового дослідження та вміти аналізувати явища і процеси пов'язані із міжнародними конфліктами та їх економічними наслідками;

- самостійно аналізувати конфліктні ситуації та робити науково обґрунтовані висновки із фактів міжнародної взаємодії суб'єктів МЄВ.

ТЕМАТИКА ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Теорія та практика міжнародних конфліктів

Тема 1. Поняття міжнародного конфлікту.

Міжнародний конфлікт – це безпосереднє або опосередковане зіткнення інтересів двох або декількох сторін (держав, груп держав, народів, політичних рухів) на основі наявних між ними протиріч об'єктивного чи суб'єктивного характеру. За своїм походженням ці протиріччя і породжені ними проблеми у відносинах між державами можуть бути територіальними, національними, релігійними, економічними, військово-стратегічними, науково-технічними і т.д. Але в цілому конфлікт завжди приймає політичну форму, оскільки ці протиріччя усвідомлюються і вирішуються державами з притаманною їм внутрішньої, зовнішньої і військової політикою через механізм формування і здійснення цієї політики.

Виникнення і розвиток міжнародного конфлікту пов'язано не тільки з об'єктивними протиріччями, що виникають у відносинах між державами, але і з такими суб'єктивними факторами, як зовнішня політика самих держав. Не можна ігнорувати і такий суб'єктивний фактор, як особисті характеристики і якості причетних до прийняття рішень політичних діячів. Іноді особисті взаємини між лідерами можуть зробити істотний вплив на міждержавні відносини, у тому числі і на розвиток конфліктних ситуацій.

Політична наука і практика міжнародних відносин знає різні типи і види міжнародних конфліктів. Однак єдина, визнана усіма дослідниками типологія міжнародних конфліктів відсутня. Найбільш часто в класифікаціях міжнародних конфліктів зустрічається їх поділ на симетричні і асиметричні. До симетричних відносять такі конфлікти, які характеризуються приблизно рівною силою

втягнутих у них сторін. Асиметричні конфлікти – це конфлікти з різким розходженням потенціалу конфліктуючих сторін.

Сучасний механізм формування галузей міжнародного гуманітарного права, права збройних конфліктів, базується на частині докласичного міжнародного права – права війни. Так, вже перші спроби врегулювати ведення збройних конфліктів у подальшому лягли в основу створення цих галузей.

Першою в історії європейської міжнародно-правової думки була систематизація міжнародного права Гуго Гроція, який запропонував поділяти систему цього права на дві взаємопов'язані складові: право війни та право миру. Гроціанська систематизація лягла в основу подальших наукових систематик міжнародного права XVII-XIX ст.ст. Гаазькі конференції миру змінили традиційний погляд на поділ міжнародного права на право війни та миру. З укладанням гаазьких мирних конвенцій починає формуватися галузь міжнародне гуманітарне право. XX століття стало періодом активного формування нових галузей міжнародного права і розбудови його системи у рамках процесу «кодифікації та прогресивного розвитку міжнародного права» під егідою ООН. Тепер можна стверджувати, що із надр традиційного права війни виросло відразу декілька галузей сучасного міжнародного права: міжнародне гуманітарне право, право міжнародної безпеки та міжнародне кримінальне право, а також окремі норми та принципи міжнародного захисту прав людини.

Внесок Т. Гоббса у дослідження проблем війни та миру полягає у тому, що на його думку держава, уряд, монарх, інститути цивілізації здійснюють насильство над природним життям людини, змушують її підкоритися новій суспільній силі – загальній спільній владі. Без держави жити не можна, адже альтернатива така: «Немає місця для працелюбності, немає розвинутого виробництва, загрожують постійний страх і небезпека насильницької смерті, життя людини бідне, безпросвітне, тупе і короткочасне. Людина за своєю природою егоїстична і прагне виключно досягнення власної користі. Згідно цього

будь-яка людина визнає себе в праві на все, чого може добитися силою, і не рахується з інтересами інших людей. Звідси – невідворотність безперервних зіштовхнень, і «війна всіх проти всіх», як природній стан людини. Однак, війна протирічить інстинкту самозбереження, і люди необхідно шукають миру. Мир можливий лише за умови самоподолання і обмеження природного права індивіда на все. Стан всезагальної війни і протиборства – природній стан людського роду – відсутність громадянського суспільства, державної організації, державно-правового регулювання життя людей. Людям притаманне мистецтво слова, за допомогою якого деякі люди вміють представити іншим людям добро злом, а зло добром і перебільшити або зменшити за своїм бажанням видимі розміри добра і зла, вносячи неспокій в душі людей і бентежачи їх мир. Мета держави – головним чином забезпечення безпеки. Кінцевою причиною, метою або намірами людей (які від природи люблять свободу і панування над іншими) при накладанні на себе пут (якими вони зв'язані, як ми бачимо, живучи в державі) є турбота про самозбереження і при цьому про більш сприятливе життя. Інакше кажучи, при встановленні держави люди керуються прагненнями позбавитися лихого стану війни, що є необхідним наслідком природніх страстей людей там, де немає видимої влади, що тримає їх в страху і під загрозою покарання, що змушує їх виконувати домовленості і слідкувати природнім законам (як справедливість, безпристрасність, скромність, милосердя і (взагалі) поведінка відносно інших така, як ми хотіли б, що ставилися до нас).

Тема 2. Вплив формування націй та національних держав на характер міжнародного конфлікту.

Класифікація Макса Гайдмана (1921) визначає такі типи націоналізму: 1) *Націоналізм пригноблених народів* (євреї, ірландці, поляки в Німеччині та Росії XIX ст., греки і вірмени в Оттоманській імперії). 2) *Іредентистський націоналізм народів*, які прагнуть відокремлення, визволення з-під влади імперій, іноземних

завойовників (румуни, серби, болгари, італійці в XIX ст.). 3) *Запобіжний націоналізм*. Цей тип націоналізму є породженням конкуренції між модерними національними державами. Одна з його домінуючих рис – ототожнення економічних інтересів певної держави (які проголошуються життєвими інтересами нації) з національною безпекою. Цей тип націоналізму часто збігається з імперіалізмом. Цілком очевидно, що його поява призвела до глобальних світових конфліктів, результатом яких стали світові війни. 4) *Престижницький націоналізм*. У основі його системи цінностей – культ славетного минулого, на основі якого наголошується і культивується винятковість певної нації в порівнянні з іншими. Найяскравіші приклади цього типу націоналізму – Action Française, рух британських фашистів на чолі з О. Мослі. В основу класифікації, яка фактично була взагалі однією з перших типологій, закладений функціоналістський принцип – тип націоналізму визначається за його функціональними можливостями і виявами у політичній практиці. Оскільки типологія припадає на часи, коли виникла Версальська система і було проголошено право націй на самовизначення (визнане провідними державами, принаймні, формально) – автор велику увагу приділив впливові націоналізмів на міжнародні відносини.

Найдокладнішу, на наш погляд, критику типологій націоналізму дав Е. Сміт. Попередні типології, на думку англійського дослідника, були недосконалими, оскільки вони не відповідали трьом основним вимогам: 1) вичерпність і повнота емпіричного матеріалу; 2) послідовність в аналізі певної референтної групи; 3) можливість застосування запропонованої типології в інших дослідженнях. Типологія самого Е. Сміта за першими двома критеріями дійсно перевершує попередні, принаймні формально, що ж до третього, вона також, незважаючи на всі свої інструментально-утилітарні принади, здебільшого «перебуває на полиці» і мало вплинула на дослідження у відповідних галузях.

У багатьох із типологій, що зазнали критики, націоналізм, як «ідеологія», пов'язується саме з рухом, суспільною свідомістю, соціальними структурами тощо

(Г. Кон, наприклад). Наголос на тих чи інших «одиницях аналізу» в цих типологіях залежить лише від тих пошукових завдань, які ставив перед собою дослідник. По-друге, рух є, до певної міри, «кінцевим продуктом» еволюції націоналізму в усіх його попередніх формах, тому, аналізуючи його, доведеться аналізувати його окремі компоненти – соціальні групи, ідеологію, почуття тощо.

Тема 3. Геополітичний підхід до міжнародного конфлікту.

Геополітична доктрина Карла Хаусхофера базувалася на планетарному дуалізмі: протистоянні морських (таласократії) і континентальних (телурократії) держав. Майбутнє Німеччини як великої держави бачилось у створенні «континентального блоку» або осі Берлін-Москва-Токіо. Базуючись на ідеї великих просторів, К. Хаусхофер дійшов висновку про необхідність поділу світу вздовж меридіанів на глобальні економічні регіони. Цей новий геополітичний поділ дістав назву панрегіоналізму. Виділення панрегіонів мало ґрунтуватися на об'єднанні держав на основі спільних соціально-політичних та економічних проблем. Для протистояння морським державам, які прагнуть задушити континентальні країни, як душить анаконда свої жертви, Хаусхофер та його школа розробили концепцію «великого простору». Це визначення виникло у античні часи і уособлювало тенденції розвитку держав, які були орієнтовані вздовж паралелей або на вісь схід-захід. Це стосувалося помірних, тропічних та субтропічних поясів. Лінія північ-південь цим терміном не охоплювалася, тому держави, що були розміщені вздовж великих річок, які текли по цій лінії північ-південь, не входили до Великого Простору. Першим Великим Простором, який розвинувся по лінії Північ-Південь і тим самим прагнув меридіонального розвитку, було Китайське царство. Східно-Азійська геополітична структура має у своїй основі меридіональну експансію. Натомість Євразійська і Європейська геополітичні структури орієнтовані на широтну експансію (вздовж паралелей). Першим широтним царством, була іспанська колоніальна система. Але у 40-х рр. ХХ ст. у

геополітичне поле широтної динаміки вторгаються два геополітичні макроутворення, які орієнтовані по лінії меридіанів (Східно-Азійський блок і Панамериканський блок). Новий геополітичний поділ світу докорінно відрізнялося від моделі Маккіндера і отримав назву панрегіоналізму. Мотиви цього підходу він пояснював американською широтною експансією з можливим використанням методів «анаконди». Хаусхофер робив висновок про необхідність поділити світ уздовж меридіанів. Панрегіони Хаусхофера були не просто економічні блоки. Вони мали на увазі об'єднання держав, виходячи із спільності соціально-політичних та економічних проблем, хоча на практиці здійснювалося панування одних країн над іншими. У своїй першій панрегіоналістській моделі Хаусхофер поділив світ на три з півночі на південь орієнтованих панрегіона, кожен з яких складався з ядра (core) і периферії (periphery): Пан-Америка з ядром у США, Євро-Африка з ядром в Німеччині і Пан-Азія з ядром в Японії, в периферію включалася і Австралія. Кожен панрегіон потенційно володів економічної самодостатністю. Ця географічна структура була цікава тим, що вона включала величезні функціональні регіони навколо кожного центрального держави, хрест-навхрест перетинаючи регіони, багаті природними ресурсами, широко охоплюють земну кулю.

Тема 4. Сутність та типи міжнародних конфліктів

Взаємозв'язок зовнішньої та внутрішньої політики держави є ключовим аспектом сучасної міжнародної політики та управління державними справами. Ця тема розкриває складний взаємозв'язок між внутрішніми справами країни та її зовнішньою діяльністю, і підкреслює, як ці дві сфери взаємодіють та впливають одна на одну. Ця тема аналізує, які завдання та цілі стоять перед країною на міжнародній арені, як вони визначаються внутрішніми факторами та зовнішнім середовищем, і яким чином національний інтерес впливає на прийняття зовнішньополітичних рішень. Важливою частиною цієї теми є аналіз інструментів,

стратегій та викликів, пов'язаних з реалізацією національного інтересу в міжнародних відносинах.

Міжнародний конфлікт - це складна ситуація, в якій дві або більше країн, міжнародні організації або суб'єкти міжнародного права мають суперечки чи розбіжності, які можуть бути вирішені врегулюванням або із застосуванням сили. Характеристики міжнародного конфлікту включають: учасники, причина конфлікту, масштаб конфлікту, форми конфлікту, тривалість конфлікту, міжнародна реакція, наслідки, спроби вирішення.

Міжнародні конфлікти володіють як конструктивними, так і деструктивними функціями, в залежності від способу, яким вони вирішуються та впливають на учасників і світове співтовариство в цілому.

Конструктивні функції міжнародних конфліктів:

1. Стимулюють зміни і реформи: конфлікти можуть висвітлити недоліки і проблеми, що існують в країнах та міжнародних організаціях, і стимулювати внесення змін і реформ для поліпшення ситуації.

2. Можливість для переговорів і медіації: міжнародні конфлікти можуть створити можливості для переговорів і медіації, що сприяє досягненню мирних угод та вирішенню суперечок шляхом діалогу.

3. Покращення відносин: після закінчення конфлікту може настати період покращення відносин між сторонами, який може призвести до підписання договорів та співпраці.

4. Розвиток міжнародного права: міжнародні конфлікти спонукають до розвитку і вдосконалення міжнародного права, яке регулює відносини між країнами.

Деструктивні функції міжнародних конфліктів:

1. Загроза мирному співіснуванню: конфлікти можуть загрожувати мирному співіснуванню і стабільності, що призводить до насильства та страждань населення.

2. Економічні втрати: конфлікти можуть призвести до економічних втрат для країн та регіонів, включаючи руйнування і знищення майна, втрати виробництва та зменшення інвестицій.

3. Гуманітарна криза: військові дії можуть спричинити гуманітарну кризу, включаючи внутрішнє переміщення населення, голод і нестачу медичної допомоги.

4. Погіршення відносин: конфлікти можуть призвести до подальшого погіршення відносин між сторонами та спричинити подальші суперечки.

Отже, міжнародні конфлікти мають складний і суперечливий характер і можуть впливати як позитивно, так і негативно на світовий порядок і відносини між країнами.

Тема 5. Конфлікт і криза у міжнародних економічних відносинах

Міжнародний конфлікт - це складна і багатоаспектна ситуація, що може пройти кілька фаз наростання напруги. Зазвичай міжнародний конфлікт проймає такі фази: фаза латентності, фаза загострення, фаза конфронтації, фаза агресії і реакції, фаза вирішення конфлікту, фаза наслідків і наступного розвитку.

Міжнародні кризи можна класифікувати за різними ознаками, такими як природа конфлікту, географічна область, типи втручання та інші. За природою конфлікту кризи можуть бути: політичні кризи, економічні кризи, військові кризи. За географічною областю: національні, регіональні та глобальні кризи. За типами втручання: дипломатичні кризи, військові кризи економічні санкції і блокади. За тривалістю: короткострокові та довгострокові кризи. За причинами: етнічні кризи: територіальні кризи, ідеологічні та інші. Ця класифікація є загальною, і кожна міжнародна криза може мати свої власні особливості і специфіку.

Тріада "спір - конфлікт - війна" відображає послідовність і есенцію процесу, який може призвести до війни між державами або сторонами. Тріада "спір - конфлікт - війна" показує, як ситуація може ескалювати від мирного суперництва

до військового конфлікту. Вирішення спору на ранньому етапі, за допомогою дипломатії та мирних переговорів, може допомогти уникнути наслідків війни та зберегти мир та стабільність.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Теорія міжнародного конфлікту у новітній час

Тема 6. Тракткування міжнародного конфлікту в системах «Політичний ідеалізм» та «Політичний реалізм» На відміну від реалізму, де держава розглядається як унітарний актор, лібералізм допускає плюралізм в діях держави. Таким чином, переваги будуть змінюватися в залежності від держави, в залежності від таких факторів, як культура, економічна система або тип уряду. Лібералізм також вважає, що взаємодія між державами не обмежується політичними/захисними («висока політика»), а й економічними/культурними («низька політика») зв'язками, або через комерційні фірми, організації чи приватні особи. Таким чином, замість анархічної міжнародної системи існує безліч можливостей для співпраці і більш широких уявлень про владу, таких як культурний капітал (наприклад, вплив фільмів, що ведуть до популярності культури країни і створення ринку для експорту по всьому світу).

Інше припущення полягає в тому, що абсолютні вигоди можуть бути отримані шляхом співробітництва і взаємозалежності, таким чином, може бути досягнутий мир. Теорія демократичного миру стверджує, що ліберальні демократії ніколи (або майже ніколи) не вели між собою війни і між ними зустрічається менше конфліктів. Це особливо суперечить теоріям реалізму, це емпіричне твердження в даний час є однією з найбільш серйозних суперечок в політичній науці. Для демократичного миру були запропоновані численні пояснення. Також стверджується, що демократи ведуть дипломатію в цілому дуже по-іншому, ніж не демократи, як описується в книзі «Ніколи у війні». (Нео)реалісти не згодні з

лібералами щодо теорії, часто посилаючись на структурні причини миру, на відміну від уряду штату. Себастьян Росато, критик демократичної теорії миру, вказує на поведінку Америки в Латинській Америці за часів холодної війни. Одним з аргументів є те, що економічна взаємозалежність робить війну між торговими партнерами менш імовірною. На противагу, реалісти стверджують, що економічна взаємозалежність збільшує, а не зменшує ймовірність виникнення конфлікту.

Роберт О. Кеохейн і Джозеф С. Най розробили теорію «комплексної взаємозалежності». Кеохейн і Най стверджують, що держави – це конкретні одиниці, які є головними дійовими особами в міжнародних відносинах; по-друге, сила є зручним і ефективним інструментом політики; і, нарешті, припущення про існування ієрархії в міжнародній політиці. Головний аргумент Кеохейна і Ная полягає в тому, що в міжнародній політиці є кілька каналів, які з'єднують суспільство, що є вищим, ніж звичайні держави за Вестфальської системою. Це проявляється у багатьох формах, починаючи від неформальних урядових зв'язків з транснаціональними корпораціями та організаціями. Тут вони визначають свою термінологію; міждержавні відносини – це ті канали, що прийняли реалістів; трансурядові відносини виникають, коли хтось не допускає реалістичне припущення про те, що держави діють узгоджено як одиниці; транснаціональне застосовується, коли хтось припускає, що держави не є лише одиниці. Політичний обмін відбувається саме через ці канали, а не через обмеженого міждержавного каналу, як відстоювали реалісти. Існує ідея про те, що між країнами, в яких складна взаємозалежність існує, роль військових у вирішенні спорів заперечується. Проте Кеохейн і Най продовжують стверджувати, що роль військових є важливою в політичних і військових відносинах альянсу з конкуруючим блоком.

Реалісти вважають, що людство, по суті, не є доброзичливим, а швидше егоцентричним та конкуруючим. Існує поширене переконання того, що інтуїтивна

природа індивіда походить з анархії. Стосовно власного інтересу ці індивіди є самовпевненими і мотивовані у пошуку більшої сили. Держава підкреслює зацікавленість у накопиченні потужності для забезпечення безпеки в анархічному світі. Сила є концепцією, яка перш за все вважається, з точки зору матеріальних ресурсів, необхідною для заподіяння шкоди або примусу щодо інших держав (боротися і вигравати війни). Використання сили робить акцент на тактику примусу: бути прийнятним або здійснювати щось у національних інтересах чи уникати чого-небудь ворожого для них.

У реалізмі держава є найважливішим актором. Вона є унітарною і автономною, тому що говорить і діє сама за себе. Під силою держави розуміється її військовий потенціал. Держави є по своїй суті агресивними (за наступальним реалізмом) і/або одержимі безпекою (за оборонним реалізмом), і територіальна експансія обмежується тільки конфронтуючою державою (державами). Це агресивна позиція, проте вона призводить безпекової дилеми, при цьому посилення своєї безпеки може призвести до ще більшої нестабільності, коли конфронтуюча держава будує власні озброєння у відповідь (гонка озброєнь). Таким чином, безпека стає нульовою сумою гри, де можуть бути зроблені тільки відносні вигоди. Реалісти вважають, що не існує універсальних принципів, за якими всі держави можуть діяти. Замість цього держава повинна завжди бути в курсі дій сусідніх держав та використовувати прагматичний підхід щодо вирішення проблем по мірі їх виникнення.

Неореалізм походить від класичного реалізму, за винятком того, що замість людської природи, його увага зосереджена переважно на анархічній структурі міжнародної системи. Міжнародна система розглядається як структура, що діє на держави з окремими особами нижче рівня держави, яка виконує функції органу у державі в цілому. Неореалізм акцентує увагу на сталості конфлікту. З метою забезпечення державної безпеки держави повинні постійно бути готовими до конфлікту на основі економічного і військового забезпечення

Тема 7. Міжнародні конфлікти через призму системного підходу та функціоналізму.

Канадський політолог А. Раппопорт використав у якості критерію форму протікання міжнародного конфлікту. На його думку, конфлікти бувають трьох видів: у формі битви, у формі гри і у формі дебатів. Найбільш небезпечним для миру і безпеки є конфлікт, що розвивається у формі битви. Сама назва його говорить про те, що сторони, залучені в конфлікт, спочатку налаштовані войовничо по відношенню один до одного і прагнуть завдати противнику максимальної шкоди, незважаючи на можливі наслідки для себе. Поведінка учасників такого конфлікту можна визначити як ірраціональне, оскільки вони ставлять перед собою часто недосяжні цілі, неадекватно сприймають міжнародну ситуацію і дії протилежної сторони. Навпаки, в конфлікті, який розгортається у формі гри, поведінка учасників визначається раціональними міркуваннями. Незважаючи на зовнішні прояви войовничості, сторони не схильні доводити загострення відносин до крайності. Рішення приймаються на основі врахування всіх факторів та обставин, на основі об'єктивної оцінки ситуації. Для конфлікту, що розвивається як дебат, спочатку властиво прагнення учасників вирішити виниклі суперечності шляхом досягнення компромісів.

Міжнародний конфлікт розглядається як відносно самостійне явище в системі міжнародних відносин. Суб'єктами міжнародного конфлікту можуть бути держави, міждержавні об'єднання, міжнародні організації, включаючи ООН, організаційно оформлені суспільно-політичні сили всередині держави або на міжнародній арені. У ході конфлікту може змінюватися ступінь і навіть характер зацікавленості сторін у конфлікті, може змінюватися і місце конфлікту в ієрархії цілей кожного з учасників, може розширюватися або зменшуватися саме число учасників, може відбутися підміна одних безпосередніх або непрямих сторін іншими.

Дослідження процесу розвитку міжнародного конфлікту дає можливість встановити багато його суттєві для аналізу історичні та причинно-наслідкові аспекти, а вивчення його системи і структури виявляє головним чином структурно-функціональні сторони конфлікту. Фази розвитку міжнародного конфлікту – це не довільні, абстрактні відрізки часу, в яких розвивається даний конфлікт, вони реальні, визначаються історичними і соціальними причинами. Перша фаза міжнародного конфлікту – сформоване з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних протиріч, економічних і політичних інтересів сторін, які стикаються на міжнародній арені, принципове політичне ставлення і відповідні йому економічні, ідеологічні, правові, військово-стратегічні, дипломатичні відносини з приводу даних протиріч, виражені в більш або менш гострій конфліктній формі. Друга фаза – суб'єктивне визначення конфліктуючими сторонами своїх інтересів, цілей, стратегії і форм боротьби для дозволу об'єктивних і суб'єктивних протиріч з урахуванням свого потенціалу і можливостей застосування мирних і немирних коштів, використання зовнішніх союзів і зобов'язань; оцінка загальної внутрішньої і міжнародної ситуації. На цій фазі сторонами визначається або навіть частково реалізується система взаємних практичних дій, що носять характер боротьби і співробітництва, з метою вирішення протиріччя в інтересах тієї або іншої сторони або на основі компромісу між ними. Третя фаза – використання сторонами в конфлікті широкого діапазону економічних, політичних, ідеологічних, психологічних, моральних, правових, дипломатичних і військових (але не у формі прямої збройної боротьби) коштів, залучення в тій чи іншій формі в боротьбу безпосередньо конфліктуючих сторін інших держав – індивідуально, через блоки і договори, через ООН – із наступним ускладненням системи політичних відносин і дій всіх прямих і непрямих сторін у даному конфлікті. Четверта фаза – наростання боротьби до найбільш гострого політичного рівня – міжнародної політичної кризи, яка може охопити відносини безпосередніх учасників, держави даного регіону, інших регіонів, найбільших світових держав, ООН, а, в ряді випадків і весь світ,

перерости у світову кризу, що вже містить загрозу розв'язування збройної боротьби. На цій фазі можливий свідомий, що впливає з інтересів, цілей і стратегії будь-якої сторони (або з дій іншого боку, чи обстановки) перехід до практичного застосування військової сили в демонстративних цілях або в обмежених масштабах, для того щоб примусити до задоволенню інтересів держави, використовує заходи військового впливу. П'ята фаза – міжнародний збройний конфлікт, що починається з обмеженого конфлікту і здатний розвиватися до більш високого рівня збройної боротьби із застосуванням сучасної зброї, залученням союзників і найбільших світових держав, розширенням території.

Тема 8. Особливості і протікання конфліктів у біполярному та пост біполярному світі.

Холодна війна - це глобальний міжнародний конфлікт, який тривав приблизно з середини 20-го століття до початку 1990-х років. Основні учасники конфлікту були СРСР (Радянський Союз) і США (Сполучені Штати Америки), але вплив холодної війни відчували багато інших країн. Періодизація холодної війни може розглядатися з огляду на внутрішні події у країнах-учасницях (політика, економіка, культура) та зовнішні фактори (глобальні події, міжнародні відносини). Деякі історики вважають початком холодної війни закінчення Другої світової війни у 1945 році, коли почалася конфронтація між СРСР і США. Інші вбачають її початок у ближчому до середини 1940-х роках, коли стали очевидними різниці в поглядах і інтересах обох держав. Багато істориків вважають закінчення холодної війни у 1991 році, коли СРСР розпалася, і комуністичні режими в країнах Східної Європи рухнули. Інші стверджують, що вона тривала і після цього періоду.

Холодна війна - це був не лише політичний конфлікт, але й ідеологічний. СРСР пропагував досягти комуністичні ідеї, тоді як США захищали капіталістичну модель. СРСР і США змагалися в розробці та накопиченні ядерної

та іншої зброї. Ця гонка призвела до створення величезних військових потужностей обох країн та конфліктів у різних частинах світу.

Боротьба між Сполученими Штатами, Китаєм і Росією за геополітичне лідерство в усіх сферах є однією з ключових динамік у сучасному міжнародному порядку. Ця конкуренція відбувається на багатьох рівнях і включає економічні, політичні, військові та культурні аспекти.

Тема 9. Торговельні війни сучасності.

Політика "America First" (Америка на першому місці), проведена адміністрацією президента Дональда Трампа в Сполучених Штатах, визначила новий напрям у зовнішній та торговельній політиці країни. Основними рисами цієї політики були: протекціонізм і торговельні обмеження, економічний націоналізм, енергетичні війни, суперечки з міжнародними партнерами.

Врегулювання міжнародних торговельних конфліктів може включати в себе різні етапи та механізми: Початковий етап, коли виникають протиріччя, незгоди або суперечки між країнами у сфері міжнародної торгівлі. Країни можуть спробувати вирішити конфлікт шляхом дипломатичних переговорів і консультацій. Це може включати участь у міжнародних організаціях, таких як СОТ, де країни можуть представляти свої позиції та намагатися досягти компромісу. У разі невдачі переговорів можуть бути запропоновані медіатори або посередники, які спробують допомогти сторонам знайти вирішення конфлікту. Якщо інші механізми не працюють, країни можуть звернутися до міжнародних судів або арбітражу для вирішення спору. Найбільш відомим міжнародним судом у сфері міжнародної торгівлі є Суд СОТ. Іноді країни вживають економічних заходів, таких як введення санкцій або підняття мит, як варіант вирішення конфлікту. Однак ці заходи можуть спричинити ескалацію конфлікту. Після врегулювання конфлікту важливо встановити моніторинг та контроль за виконанням угоди, щоб уникнути повторення подібних конфліктів у майбутньому.

Якщо конфлікт успішно врегульовано і усі сторони виконують свої зобов'язання, він вважається завершеним

Тема 10. Врегулювання міжнародного конфлікту.

У традиційному розумінні міжнародної безпеки упор робиться на два, багато в чому взаємовиключні, моменту. По-перше, на задачу фізичного виживання держави і на його право і можливість вести себе у міжнародній системі керуючись насамперед своїм суверенітетом. На практиці це стимулює сильного до порушення міжнародної безпеки на користь власних інтересів. По-друге, на задачу гарантованого підтримання миру у відносинах між державами в межах якогось політичного простору. При цьому не ставиться питання про те, на якій об'єктивній основі, крім прагнення учасників, буде підтримуватися світ і як він може бути гарантований протягом тривалого часу. У світі безперервних війн навіть кілька років перепочинку здавалися щастям, а довгий мир – недосяжною мрією. Сьогодні перед світовою спільнотою постали нові завдання, без ефективного вирішення яких міжнародна безпека не буде ні стабільною, ані довготривалій.

Змінилися і суспільно-політичні умови, в яких повинні вирішуватися принципово нові завдання. Якщо раніше у держави були дві чітко розмежовані області діяльності – внутрішня і зовнішня, і безпеку в них забезпечувалася досить різними способами, то на рубежі XX і XXI ст. ця грань розмивається. Раніше держава, домігшись внутрішньої стабільності, було цілком впевнене, що зможе постояти за себе і зовні. У наш час міжнародна сфера може в принципі зламати будь-яке, внутрішньо як завгодно стабільна держава, навіть не виявляє жодних ознак зовнішньої агресивності (наприклад, у випадку світової ядерної катастрофи були б знищені десятки нейтральних країн). З іншого боку, міжнародна сфера може стати потужним чинником внутрішньої безпеки держави, що не досяжною з яких-небудь причин іншими засобами.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі для виявлення ступеня оволодіння студентами теоретичними положеннями. Підготовка до практичних занять здійснюється за рахунок часу, відведеного на самостійну роботу студента. Особливо важливо, щоб студент усвідомив тему і завдання роботи, від чого залежить ступінь зацікавленості нею. На практичних заняттях студенти мають можливість вдосконалювати свої практичні навички, які стосуються конкретної галузі або спеціальності. Під час практичних занять студенти можуть спілкуватися, співпрацювати та навчатися працювати в команді, що важливо для подальшої кар'єри. Практичні завдання дозволяють викладачам оцінити рівень розуміння та виконання матеріалу студентами та надати їм зворотний зв'язок. Виконання практичних завдань вимагає самостійності та відповідальності студентів за власне навчання.

Проведення практичних занять для здобувачів вищої освіти надає можливість вирішення наступних дидактичних цілей:

- сприянню поєднанню лекційних занять з самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, а саме, теоретичну підготовку з практичною;
- розвитку умінь, навичок розумової праці, уміння застосовувати свої теоретичні знання для реалізації практичних завдань;
- формування у здобувачів вищої освіти інтересу до науково-дослідної роботи та залучення їх до наукових досліджень на кафедрі міжнародних відносин;
- забезпечення системного повторення, поглиблення та закріплення знань здобувачів вищої освіти за певною тематикою;
- поліпшенню навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;

— здійснення діагностики і контролю знань здобувачів вищої освіти з окремих розділів і тем програми, формування уміння та навичок виконання окремих аспектів професійної діяльності у майбутньому.

Практичне заняття № 1 (2 години)

Сутність та типи міжнародних конфліктів

Питання до обговорення:

1. Національний інтерес як напрям зовнішньої політики.
2. Взаємозв'язок зовнішньої та внутрішньої політики держави.
3. Характеристики міжнародного конфлікту.
4. Конструктивні та деструктивні функції міжнародних конфліктів.
5. Типологія міжнародних конфліктів.

Література

1. Keohane R. O. After hegemony. Princeton, 2005. 320 p.
2. Nye J. Understanding international conflict. New York: Longman, 2007. 320 p.
3. Peoples C., Vaughan-Williams N. Critical Security Studies: An Introduction. 3d Ed. Routledge. 2021. 200 p.
4. Stoessinger J.G. Why nations go to war. New York: Cengage Learning, 2010. 480 p.

Питання для самоконтролю

1. Які аспекти внутрішньої політики можуть впливати на зовнішню політику держави?
2. Яким чином національний інтерес визначає зовнішню політику держави?
3. Які основні характеристики міжнародного конфлікту?
4. Як визначаються причини міжнародних конфліктів?
5. Як впливає тривалість конфлікту на його наслідки?

6. Які конструктивні функції міжнародних конфліктів виділяються?
7. Як міжнародні конфлікти можуть стимулювати зміни і реформи?
8. Які деструктивні функції міжнародних конфліктів виділяють?

Практичне заняття № 2 (2 години)

Конфлікт і криза у міжнародних економічних відносинах

Питання для обговорення:

1. Межі міжнародного конфлікту.
2. Загальна характеристика фаз наростання міжнародної напруги.
3. Конфлікт і криза у міжнародних відносинах.
4. Класифікація міжнародних криз.
5. Тріада: спір – конфлікт- війна.

Література

1. Peoples C., Vaughan-Williams N. Critical Security Studies: An Introduction. 3d Ed. Routledge. 2021. 200 p.
2. Stoessinger J.G. Why nations go to war. New York: Cengage Learning, 2010. 480 p.
3. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти. К.: Либідь, 2009. 352 с.
4. Капітоненко М. Г. Відповідно до силового потенціалу. Форми міжнародних конфліктів: порівняльний аналіз. *Політика і час*. 2003. №5. С. 31-38.

Питання для самоконтролю

1. Які фази наростання напруги проходить міжнародний конфлікт?
2. Які основні ознаки і характеристики кожної з фаз наростання напруги?
3. Як впливає тривалість кожної фази на хід та результати міжнародного конфлікту?

4. Які можливі шляхи вирішення міжнародного конфлікту на різних стадіях?
5. Які основні ознаки і характеристики політичних, економічних та військових криз?
6. Які типи втручання можуть виникати в ході міжнародних криз?
7. Як ви розумієте тріаду "спір - конфлікт - війна" в контексті міжнародних відносин?
8. Які основні етапи процесу від спіру до можливої війни між державами чи сторонами?
9. Як дипломатія та мирні переговори можуть сприяти запобіганню військового конфлікту в контексті тріади "спір - конфлікт - війна"?

Практичне заняття № 3 (2 години)

Особливості і протікання конфліктів у біполярному та пост біполярному світі

Питання для обговорення:

1. Холодна війна - як глобальний міжнародний конфлікт. Проблеми її періодизації.
2. Особливості холодної війни між СРСР та США з огляду на ускладнення міжнародних відносин.
3. Ідеологізація міжнародних відносин сучасності.
4. Боротьба США, Китаю та Росії за геополітичне лідерство в усіх сферах.
5. Локальні та регіональні війни як складова міжнародних конфліктів.

Література

1. Зінчина О. Б. Конфліктологія: навч. посібник. Харків: ХНАМГ, 2007. 164 с.
2. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти. К.: Либідь, 2009. 352 с.
3. Капітоненко М. Г. Відповідно до силового потенціалу. Форми міжнародних конфліктів: порівняльний аналіз. *Політика і час*. 2003. №5. С. 31-38.
4. Booth K., Dunne T. *Worlds In Collision: Terror and the Future of the Global Order*. Palgrave Macmillan, 2002. 386 p.
5. Сохацький О. Інвестиційні домінанти військових витрат країн світу у ХХІ столітті./ Четверта промислова революція: зміна напрямів міжнародних інвестиційних потоків. моногр. за наук. Ред. д.е.н., проф. А.І Крисоватого та О. Сохацької.- Тернопіль: Осадца Ю.В.2018. С.306-318

Питання для самоконтролю

1. Які основні особливості конфліктів у біполярному світі?
2. Як впливала ідеологічна складова на характер і розвиток конфліктів під час холодної війни?
3. Які події та фактори сприяли початку холодної війни і яким чином вона вплинула на світові події та міжнародні відносини?
4. Які були основні регіональні конфлікти, спричинені холодною війною, та як вони вирішувалися?
5. Які основні сфери та аспекти боротьби між США, Китаєм і Росією за геополітичне лідерство?
6. Які інструменти та стратегії використовуються США, Китаєм і Росією для досягнення геополітичних цілей?
7. Яким чином міжнародні економічні відносини змінюються під впливом цієї боротьби за геополітичне лідерство?

Практичне заняття № 4 (2 години)

Торговельні війни сучасності.

Питання для обговорення:

1. Нові реалії міжнародних торговельних відносин у XXI столітті.
2. Політика Трампа «America - First» Торговельна війна США-Китай.
3. Війни на міжнародному ринку енергоресурсів.
4. Новий протекціонізм, економічний націоналізм як інструменти боротьби у торговельних та економічних війнах.
5. Етапи та механізми врегулювання міжнародних торговельних конфліктів

Література

1. Безрукова Н.В., Васильченко М.В. Світові торговельні війни: особливості та наслідки. Ефективна економіка 6, 2015 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4153>
2. Сохацький О. Інвестиційні домінанти військових витрат країн світу у XXI столітті./ Четверта промислова революція: зміна напрямів міжнародних інвестиційних потоків. моногр. за наук. Ред. д.е.н., проф. А.І Крисоватого та О. Сохацької.- Тернопіль: Осадца Ю.В.2018. С.306-318
3. Денисенко І. Д. Сучасна теорія конфлікту: проблеми експлікації, демаркації, класифікації. Українській соціум. 2013. № 3 (46). С. 16-26.
4. Конфліктологія : навч. посіб. / М. П. Гетьманчук та ін.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 343 с.
5. Луцишин Г. І. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.

Питання для самоконтролю

1. Які основні фактори та реалії визначають сучасні міжнародні торговельні відносини у XXI столітті?
2. Які були основні положення політики "America - First" Дональда Трампа і як вони вплинули на торговельні відносини між США і Китаєм?
3. Які конфлікти і напруги виникли на міжнародному ринку енергоресурсів і як вони вплинули на міжнародні торговельні відносини?
4. Які інструменти нового протекціонізму та економічного націоналізму використовуються в сучасних торговельних та економічних війнах між державами?
5. Які етапи і механізми врегулювання міжнародних торговельних конфліктів існують та як вони сприяють вирішенню торговельних суперечок?

Практичне заняття № 5 (2 години)

Врегулювання міжнародного конфлікту

Питання для обговорення:

1. Традиційні методи урегулювання міжнародних конфліктів.
2. Механізми врегулювання міжнародних конфліктів.
3. Роль міжнародних міждержавних та неурядових організацій.

Література

1. Луцишин Г. І. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
2. Booth K., Dunne T. Worlds In Collision: Terror and the Future of the Global Order. Palgrave Macmillan, 2002. 386 p.
3. Jackson R. Terrorism. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011. 332 p.

4. Neff S. War and the Law of Nations. A General History. Cambridge University Press, 2005. 427 p.
5. Wallensteen P. Understanding Conflict Resolution: War, Peace & the Global System. London: Sage Publication, 2003. 360 p

Питання для самоконтролю

1. Якими двома основними аспектами визначається традиційне розуміння міжнародної безпеки?
2. Як суверенітет держави впливає на її прагнення до порушення міжнародної безпеки для захисту власних інтересів?
3. Які основні завдання гарантованого підтримання миру у відносинах між державами, і чому це завдання може бути складним для вирішення?
4. Які нові завдання стоять перед світовою спільнотою в сучасному світі, що впливають на міжнародну безпеку?
5. Які зміни у суспільно-політичних умовах впливають на способи забезпечення міжнародної безпеки, і чому важливо розмежовувати внутрішню і зовнішню безпеку?
6. Які приклади сучасних викликів і загроз міжнародній безпеці можна навести, які вимагають нового підходу до її забезпечення?
7. Яким чином міжнародна сфера може впливати на внутрішню безпеку держави, і як це стосується сучасних реалій у міжнародних економічних відносинах?
8. Які засоби і інструменти можуть використовуватися для забезпечення міжнародної безпеки в умовах сучасного світу?

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

На основі необхідних вихідних даних, студенти самостійно пишуть один реферат із вказаного переліку тем дисципліни. Тема обирається студентом на початку семестру та надсилається викладачу за місяць до закінчення курсу. Обсяг реферату: 10 сторінок.

Характеристика змісту: за змістом навчальної дисципліни.

Вимоги до виконання та оцінювання: основна мета роботи – глибоке вивчення важливих теоретичних або прикладних питань дисципліни за допомогою підготовки реферату (дослідження). Вельми важливим є формування таких умінь і навичок студента: самостійно формулювати проблему, визначати мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; здійснювати пошук і відбір різноманітної інформації; обробляти та аналізувати інформацію; логічно і послідовно викладати результати аналізу, робити аргументовані висновки; правильно оформлювати науково-довідковий матеріал; публічно захищати виконану роботу.

Робота має бути написана студентом на рівні, відповідному сучасному стану розвитку комплексу питань, які вивчають міжнародні економічні відносини. Тему роботи треба розкрити в контексті сучасних наукових концепцій, обґрунтовано і доречно використовувати основні наукові терміни.

Вельми важливо висвітлювати об'єктивні з наукового погляду положення, застосовувати для унаочнення і підтвердження теоретичних положень реальні приклади, достовірну статистичну інформацію. Думки вітчизняних і зарубіжних авторів, їхні загальнотеоретичні і методологічні підходи необхідно проаналізувати та систематизувати.

Мінімальний обсяг використаних джерел – 15, при цьому матеріали, вилучені з Інтернету, можуть складати не більше третини номерів у списку джерел; більшість джерел повинні складати оприлюднені документи, статті та монографії. Для оформлення виносок у тексті й прикінцевого «Списку посилань» використовується стиль APA.

Приклади тем рефератів

1. Порівняння підходів до міжнародного конфлікту в Давньому Китаї (Сунь-цзи, У-цзи, Конфуцій, Мо-цзи).
2. Фуکیدід «Пелопонеська війна»: о причинах війни.
3. Концепція справедливої війни.
4. Н. Макіавеллі та проблеми війни та миру.
5. Міжнародно-правовий підхід: порівняння поглядів Г. Гроцій, У. Пенн, І. де Сен-Пьер
6. Порівняння ідей представників ліберального підходу в період Нового часу.
7. І. Кант і його трактат «До вічного миру»
8. Внесок Т. Гоббса у дослідження проблем війни та миру.
9. Зародження націоналізму та міжнародний конфлікт у підходи О. фон Бісмарк. Дж. Мадзіні.
10. Основні постулати марксистської теорії.
11. Еволюція марксизму на сучасному етапі.
12. Ф. Ратцель та Р. Челлен як засновники геополітичного підходу.
13. Порівняння підходів до міжнародного конфлікту А. Мехена, Х. Маккіндера, Н. Спайкмана, К. Хаусхофера
14. Зародження ідеалістичної парадигми та її еволюція.
15. Торгівельні конфлікти сучасності.
16. Міжнародне співтовариство і конфлікт.
17. Основні постулати політичного реалізму та проблема причин міжнародного конфлікту.
18. Підходи до врегулювання міжнародного конфлікту. Роль міжнародних організацій.
19. Концепція сприйняття та міжнародний конфлікт.
20. Посередництво в міжнародних конфліктах.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття міжнародного конфлікту.
2. Система та структура міжнародного конфлікту.
3. Функції міжнародного конфлікту.
4. Типологія міжнародних конфліктів: критерії та підходи.
5. Стадії та фази міжнародного конфлікту.
6. Основні концепції міжнародного конфлікту в Стародавньому Китаї.
7. Концепції міжнародного конфлікту в Стародавній Греції.
8. «Пелопоннеська війна» Фукідида і проблеми міжнародного конфлікту.
9. Становлення бачення міжнародного конфлікту у рамках світових релігій.
10. Еволюція теорії міжнародних конфліктів в епоху нового часу.
11. Ліберальна доктрина міжнародного конфлікту в епоху нового часу.
12. Концепція сприйняття в теорії міжнародного конфлікту.
13. Системний підхід до міжнародного конфлікту.
14. Трактування міжнародного конфлікту в рамках школи «політичного ідеалізму».
15. Трактування міжнародного конфлікту в рамках школи «політичного реалізму».
16. Особливості теорії міжнародних конфліктів на сучасному етапі.
17. Особливості міжнародного конфлікту в ракетно-ядерний вік.
18. Геополітичні концепції міжнародного конфлікту.
19. Погляди Х. Маккіндера і А.Т. Мехена на природу міжнародного конфлікту.
20. Класичний націоналізм і міжнародний конфлікт.
21. Ліберально-пацифістська доктрина міжнародного конфлікту.
22. Сучасні теоретичні концепції міжнародного конфлікту.

23. Які особливості торгівельних війн сучасності.
24. Назвіть приклади локальні та регіональні війни сьогодення
25. В чому сутність політики Трампа «America - First»?
26. Чим характеризуються війни на міжнародному ринку енергоресурсів?
27. Що таке новий протекціонізм,
28. Економічний націоналізм як інструменти боротьби у торговельних та економічних війнах.
29. Підходи до врегулювання міжнародного конфлікту. Роль міжнародних організацій.
30. Стратегії врегулювання міжнародних конфліктів.
31. Превентивна дипломатія як засіб управління конфліктом.
32. Гуманітарна інтервенція як засіб вирішення конфлікту.
33. Посередництво в міжнародних конфліктах.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій та ін.), розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, диспут, обговорення проблемних ситуацій.

Наочні: у тому числі мультимедійні презентації, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: рольові ігри; виконання індивідуальних завдань (підготовка та публічний захист рефератів).

Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Методи поточного / періодичного контролю: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань (рефератів), захист результатів індивідуальних завдань (рефератів).

Підсумковий контроль. Залік (в усній формі).

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
Здобувач освіти		
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних/розрахункових завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб

	<p>цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями</p>	<p>виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі</p>
Добре	<p>достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні</p>	<p>правильно вирішив більшість розрахункових /тестових завдань за зразком; має стійкі навички виконання завдання</p>

	помилки	
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно вирішив половину розрахункових/тестових завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі розрахункові/тестові завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль										Оцінка за реферат	Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2						
T	T	T	T	T	T	T	T	T	T		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	20	100

T1 ... T10 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика щодо дедлайнів і перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (80 %

від можливої максимальної кількості балів). Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та навчально-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Списування під час виконання контрольних заходів заборонені (в т. ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.

Політика щодо відвідування: відвідування занять є обов'язковим компонентом. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування, тощо) навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій за погодженням з деканатом. Порядок та умови такого навчання регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>). У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в поза аудиторний час (час консультацій викладача). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

6. Денисенко І. Д. Сучасна теорія конфлікту: проблеми експлікації, демаркації, класифікації. *Українській соціум*. 2013. № 3 (46). С. 16-26.
7. Конфліктологія : навч. посіб. / М. П. Гетьманчук та ін.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 343 с.
8. Луцишин Г. І. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
9. Стрельцов Є. Л. До питання про сутність та види міжнародних конфліктів. *Юридичний вісник*. 2014. № 4(33). С. 133-137.
10. Keohane R. O. *After hegemony*. Princeton, 2005. 320 p.
11. Nye J. *Understanding international conflict*. New York: Longman, 2007. 320 p.
12. Peoples C., Vaughan-Williams N. *Critical Security Studies: An Introduction*. 3d Ed. Routledge. 2021. 200 p.
13. Stoessinger J.G. *Why nations go to war*. New York: Cengage Learning, 2010. 480 p.
14. Безрукова Н.В., Васильченко М.В. Світові торговельні війни: особливості та наслідки. *Ефективна економіка* 6, 2015 URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4153>
15. Сохацький О. Інвестиційні домінанти військових витрат країн світу у XXI столітті./ Четверта промислова революція: зміна напрямів міжнародних інвестиційних потоків. моногр. за наук. Ред.. д.е.н., проф.. А.І Крисоватого та О.. Сохацької.- Тернопіль: Осадца Ю.В.2018. С.306-318

Додаткова

1. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання та розвиток у світі та Україні / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2019. – 188 с
2. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної. Київ: Дух і Літера, 2000. 447 с.
3. Зінчина О. Б. Конфліктологія: навч. посібник. Харків: ХНАМГ, 2007. 164 с.
4. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти. К.: Либідь, 2009. 352 с.
5. Капітоненко М. Г. Відповідно до силового потенціалу. Форми міжнародних конфліктів: порівняльний аналіз. *Політика і час*. 2003. №5. С. 31-38.
6. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (Історико-філософський аспект): Монографія / Гуржій О. І., Мосов С. П., Макаров В. Д. та ін. К.: Знання України, 2006. 356 с.
7. Перепелиця Г.М. Генезис конфліктів на посткомуністичному просторі Європи. К.: Стилос, 2003. 256 с.
8. Сірій С. Чинники конфліктності в міжнародних соціально-економічних і політичних процесах. *Політичний менеджмент*. 2010. № 2. С. 128-138.
9. Booth K., Dunne T. *Worlds In Collision: Terror and the Future of the Global Order*. Palgrave Macmillan, 2002. 386 p.
10. Buzan B., Wæver O. *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 596 p.
11. Churchman D. *Why we fight. The origins, nature and management of human conflict*. 2d ed. Lanham: UPA, 2013. 336 p.
12. Ishay M. R. *The History of Human Rights. From Ancient Times to Globalization Era*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 2004. 450 p.
13. Jackson R. *Terrorism*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2011. 332 p.

14. Johnston D.M. The Historical Foundations of World Order. The Tower and the Arena. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008. 875 p.
15. Holsti K.J. Peace and War. New York: Cambridge University Press, 1991. 379 p.
16. Kazanský R. The Theory of Conflicts: Textbook. Banská Bystrica: Matej Bel University, 2015. 186 p.
17. Neff S. War and the Law of Nations. A General History. Cambridge University Press, 2005. 427 p.
18. O'Connell M. E. Peace and War: The Oxford Handbook of the History of International Law / Ed. B.Fassbender, A.Peters, S.Peter. Oxford University Press, 2012. P. 272-293.
19. Trindade Cancado A.A. International Law for Humankind: Towards a new Jus Gentium. Leiden, Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 2011. 726 p.
20. Wallensteen P. Understanding Conflict Resolution: War, Peace & the Global System. London: Sage Publication, 2003. 360 p.
21. Резнікова Н. В. Нові контури боргової залежності: тригери кризових проявів в умовах глобальної взаємозалежності. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 15.С. 5–12.

15. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Організації з безпеки і співробітництва в Європі. URL: <https://www.osce.org/>
2. Офіційний сайт ООН. URL: www.un.org
3. Cooperation and conflict URL: www.cac.sagepub.com
4. Journal of conflict resolution URL: www.sagepub.com/journals/journal200764
5. Journal of peace research URL: www.jpr.sagepub.com

Навчальне видання

Теорія міжнародного конфлікту

Електронні методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини» спеціальність 292 - Міжнародні економічні відносини, галузі знань 29 - «Міжнародні відносини»

Укладач

Дубовик Володимир Алімович

В авторській редакції

Шрифт Times New Roman.

Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним забезпеченням для читання файлів формату PDF.

Обсяг 602 КБ.

Кафедра міжнародних відносин

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058